Laborator 04 - Semnale

Materiale ajutătoare

- lab04-slides.pdf [http://elf.cs.pub.ro/so/res/laboratoare/lab04-slides.pdf]
- lab04-refcard.pdf [http://elf.cs.pub.ro/so/res/laboratoare/lab04-refcard.pdf]

Nice to read

- TLPI Chapter 20, Signals: Fundamental Concepts
- TLPI Chapter 21: Signals: Signal Handlers

Link-uri către secțiuni utile

Linux

- Generarea semnalelor
- Transmiterea și primirea semnalelor
- Tipuri standard de semnale
- Mesaje pentru descrierea semnalelor
- Măști de semnale. Blocarea semnalelor
- Tratarea semnalelor
- Semnalarea proceselor
- Asteptarea unui semnal
- Timere în Linux

Windows

- Timere sub Windows
- Waitable Timer Objects

Semnale în Linux

În lumea reală, un proces poate cunoaște o multitudine de situații neprevăzute, care-i afectează cursul normal de execuție. Dacă procesul nu le poate trata, ele sunt pasate, mai departe, sistemului de operare. Cum sistemul de operare nu poate ști dacă procesul își poate continua execuția în mod normal, fără efecte secundare nedorite, este obligat să termine procesul în mod forțat. O rezolvare a acestei probleme o reprezintă semnalele.

Un semnal este o întrerupere software, în fluxul normal de execuție a unui proces.

Semnalele sunt un concept specific sistemelor de operare UNIX. Sistemul de operare le folosește pentru a semnala procesului apariția unor situații excepționale oferindu-i procesului posibilitatea de a reacționa. Fiecare semnal este asociat cu o clasă de evenimente care pot apărea și care respectă anumite criterii.

Procesele pot trata, bloca, ignora sau lăsa sistemul de operare să efectueze acțiunea implicită la primirea unui semnal:

- De obicei acțiunea implicită este **terminarea** procesului.
- Dacă un proces dorește să ignore un semnal, sistemul de operare nu va mai trimite acel semnal procesului.
- Dacă un proces specifică faptul că dorește să **blocheze** un semnal, sistemul de operare nu va mai trimite semnalele de acel tip spre procesul în cauză, dar va salva numai primul semnal de acel tip, restul pierzându-se. Când procesul hotărăște că vrea să primească, din nou, semnale de acel tip, dacă există vreun semnal în așteptare, acesta va fi trimis.

Mulțimea tipurilor de semnale este finită; sistemul de operare ține, pentru fiecare proces, o **tabelă cu acțiunile** alese de acesta, pentru fiecare tip de semnal. La fiecare moment de timp aceste acțiuni sunt bine determinate. La pornirea procesului tabela de acțiuni este inițializată cu valorile implicite. Modul de tratare a semnalului nu este decis la primirea semnalului de către proces, ci se alege, în mod automat, din tabelă.

Semnalele sunt sincrone/asincrone cu fluxul de execuție al procesului care primește semnalul dacă evenimentul care cauzează trimiterea semnalului este sincron/asincron cu fluxul de execuție al procesului.

- Un eveniment este **sincron** cu fluxul de execuție al procesului dacă apare de fiecare dată la rularea programului, în același punct al fluxului de execuție. Exemple în acest sens sunt încercarea de accesare a unei locații de memorie nevalide sau nepermise, împărțire la zero etc.
- Un eveniment este **asincron** dacă nu este sincron. Exemple de evenimente asincrone: un semnal trimis de un alt proces (semnalul de terminare unui proces copil), sau o cerere de terminare externă (utilizatorul dorește să reseteze calculatorul).

Un semnal primit de un proces poate fi generat:

- fie direct de **sistemul de operare** în cazul în care acesta raportează diferite erori;
- fie de un **proces** care-și poate trimite și singur semnale (semnalul va trece tot prin sistemul de operare).

Dacă două semnale sunt prea apropiate în timp ele se pot confunda într-unul singur. Astfel, în mod normal, nu există niciun mecanism care să garanteze celui care trimite semnalul că acesta a ajuns la destinatie.

În anumite cazuri, există nevoia de a ști, în mod sigur, că un semnal trimis a ajuns la destinație și, implicit, că procesul va răspunde la el (efectuând una din acțiunile posibile). Sistemul de operare oferă un alt mod de a trimite un semnal, prin care se **garantează** fie că semnalul a ajuns la destinație, fie că această acțiune a eșuat. Acest lucru este realizat prin crearea unei stive de semnale, de o anumită capacitate (ea trebuie să fie finită, pentru a nu produce situații de overflow). La trimiterea unui semnal, sistemul de operare verifică dacă stiva este plină. În acest caz, cererea eșuează, altfel semnalul este pus în stivă și operația se termină cu succes. Modul clasic de a trimite semnale este analog cu acesta (stiva are dimensiunea 1) cu excepția faptului că nu se oferă informații despre ajungerea la destinație a unui semnal.

Noțiunea de semnal este folosită pentru a indica alternativ fie un anumit tip de semnal, fie efectiv obiectele de acest tip.

Generarea semnalelor

În general, evenimentele care generează semnale se încadrează în trei categorii majore:

• O eroare indică faptul că un program a făcut o operație nepermisă și nu-și poate continua execuția. Însă, nu toate tipurile de erori generează semnale (de fapt, cele mai multe nu o fac). De exemplu, deschiderea unui fișier inexistent este o eroare, dar nu generează un semnal; în schimb, apelul de sistem open returnează -1, indicând că apelul s-a terminat cu eroare. În general, erorile asociate cu anumite biblioteci sunt raportate prin întoarcerea unei valori speciale. Erorile care generează

semnale sunt cele care pot apărea oriunde în program, nu doar în apelurile din biblioteci. Ele includ împărtirea cu zero si accesarea nevalidă a memoriei.

- Un **eveniment extern** este, în general, legat de I/O și de alte procese. Exemple: apariția de noi date de intrare, expirarea unui timer, terminarea execuției unui proces copil.
- O cerere explicită indică utilizarea unui apel de sistem, cum ar fi kill, pentru a genera un semnal.

Semnalele pot fi generate sincron sau asincron:

- Un semnal **sincron** se raportează la o acțiune specifică din program, și este trimis (dacă nu este blocat) în timpul acelei acțiuni. Cele mai multe erori generează semnale în mod sincron. De asemenea, semnalele pot fi generate în mod sincron și prin anumite cereri explicite trimise de un proces lui însuși. Pe anumite mașini, anumite tipuri de erori hardware (de obicei, excepțiile în virgulă mobilă) nu sunt raportate complet sincron, și pot ajunge câteva instrucțiuni mai târziu.
- Semnalele asincrone sunt generate de evenimente necontrolabile de către procesul care le primește. Aceste semnale ajung la momente de timp impredictibile. Evenimentele externe generează semnale în mod asincron, la fel ca și cererile explicite trimise de alte procese.

Un tip de semnal dat este fie sincron, fie asincron. De exemplu, semnalele pentru erori sunt, în general, sincrone deoarece erorile generează semnale în mod sincron. Însă, orice tip de semnal poate fi generat sincron sau asincron cu o cerere explicită.

Transmiterea și primirea semnalelor

Când un semnal este generat, el intră într-o stare de așteptare (pending). În mod normal, el rămâne în această stare pentru o perioadă de timp foarte mică și apoi este trimis procesului destinație. Însă, dacă acel tip de semnal este, în momentul de față, blocat, el ar putea rămâne în starea de așteptare nedefinit, până când semnalele de acel tip sunt deblocate. O dată deblocat acel tip de semnal, el va fi trimis imediat.

Când semnalul a fost primit, fie imediat, fie cu întârziere, acțiunea specificată pentru acel semnal este executată. Pentru anumite semnale, cum ar fi SIGKILL și SIGSTOP, acțiunea este **fixată** (procesul este terminat), dar, pentru majoritatea semnalelor, programul poate alege să:

- ignore semnalul
- specifice o functie de tip handler
- accepte acțiunea implicită pentru acel tip de semnal.

Programul își specifică alegerea utilizând funcții precum signal [http://linux.die.net/man/2/signal] sau sigaction [http://linux.die.net/man/2/sigaction]. În timp ce handler-ul rulează, acel tip de semnal este în mod normal **blocat** (deblocarea se va face printr-o cerere explicită în handler-ul care tratează semnalul).

În codul de mai jos ne propunem să capturăm semnalele SIGINT și SIGUSR1 și să facem o acțiune în cazul în care le recepționăm. SIGINT e recepționat atât folosind comanda kill -SIGINT <program>, cât și prin trimiterea combinației de taste CTRL+c programului.

```
#include <stdio.h>
#include <stdlib.h>
#include <signal.h>
#include <unistd.h>

pid_t child1, child2;
int child1_pid;
```

```
void signal_handler(int signum)
 {
     switch(signum) {
         case SIGINT:
             printf("CTRL+C received in %d Exiting\n", getpid());
             exit(EXIT_SUCCESS);
         case SIGUSR1:
             printf("SIGUSR1 received. Continuing execution\n");
     }
 }
 int main(void)
     printf("Process %d started\n", getpid());
     /* Semnale ca SIGKILL sau SIGSTOP nu pot fi prinse */
     if (signal(SIGKILL, signal_handler) == SIG_ERR)
         printf("\nYou shall not catch SIGKILL\n");
     if(signal(SIGINT, signal_handler) == SIG_ERR) {
         printf("Unable to catch SIGINT");
         exit(EXIT_FAILURE);
     if(signal(SIGUSR1, signal_handler) == SIG_ERR) {
         printf("Unable to catch SIGUSR1");
         exit(EXIT_FAILURE);
     printf("Press CTRL+C to stop us\n");
     while(1) {
         sleep(1);
     return 0;
```

Observați că semnalul SIGKILL nu poate fi handle-uit (kill -9 <program> sau kill -SIGKILL <program>).

Dacă acțiunea specificată pentru un tip de semnal este să îl **ignore**, atunci orice semnal de acest tip, care este generat pentru procesul în cauză, este ignorat. Același lucru se întâmplă dacă semnalul este blocat în acel moment. Un semnal neglijat în acest mod nu va fi primit niciodată, nici dacă programul specifică ulterior o acțiune diferită pentru acel tip de semnal și apoi îl deblochează.

Dacă este primit un semnal pentru care nu s-a specificat niciun tip de acțiune, se execută **acțiunea implicită**. Fiecare tip de semnal are propria lui acțiune implicită. Pentru majoritatea semnalelor acțiunea implicită este **terminarea** procesului. Pentru anumite tipuri de semnale, care reprezintă evenimente fără consecințe majore, acțiunea implicită este să nu se facă nimic.

Când un semnal forțează terminarea unui proces, părintele procesului poate determina cauza terminării examinând codul de terminare raportat de funcțiile wait și waitpid. Informațiile pe care le poate obține includ faptul că terminarea procesului a fost cauzată de un semnal, precum și tipul semnalului. Dacă un program pe care îl rulați din linia de comandă este terminat de un semnal, shell-ul afișează, de obicei, niște mesaje de eroare.

Semnalele care în mod normal reprezintă erori de program au o proprietate specială: când unul din aceste semnale termină procesul, el scrie și un fișier **core dump** care înregistrează starea procesului în momentul terminării. Puteți examina fișierul cu un debugger, pentru a afla ce anume a cauzat eroarea.

Dacă generați un semnal, care reprezintă o eroare de program, printr-o cerere explicită, și acesta termină procesul, fișierul este generat ca și cum semnalul ar fi fost generat de o eroare.

În cazul în care un semnal este trimis procesului, în timp ce acesta execută un apel de sistem **blocant**, procesul va suspenda apelul, va executa handler-ul de tratare a semnalului definit folosind signal și apoi fie operația va eșua (cu errno setat pe EINTR), fie se va reporni operația. Sistemele System V se comportă ca în primul caz, cele BSD ca în cel de-al doilea. De la glibc v2 încoace, comportamentul este același ca și pe BSD, totul depinzând de definiția macrou-ului _BSD_SOURCE. Comportamentul poate fi controlat de către programator folosind sigaction cu flag-ul SA_RESTART.

Tipuri standard de semnale

Această secțiune prezintă numele pentru diferite tipuri standard de semnale și descrie ce fel de evenimente indică.

Fiecare nume de semnal este o **macrodefiniție** care reprezintă, de fapt, un număr întreg pozitiv (numărul pentru acel tip de semnal).

Un program nu ar trebui să facă niciodată presupuneri despre codul numeric al unui tip particular de semnal, ci, mai degrabă, să le refere, întotdeauna, prin nume. Acest lucru este din cauza faptului că un număr pentru un tip de semnal poate **varia** de la un sistem la altul, dar numele lor sunt standard. Pentru lista completă de semnale suportate de un sistem se poate rula în linia de comandă:

```
$ kill -1
    1) SIGHUP
                    2) SIGINT
                                    3) SIGOUIT
                                                    4) SIGILL
    5) SIGTRAP
                    SIGABRT
                                    7) SIGBUS
                                                    SIGFPE
    9) SIGKILL
                   10) SIGUSR1
                                   11) SIGSEGV
                                                   12) SIGUSR2
    13) SIGPIPE
                   14) SIGALRM
                                   15) SIGTERM
                                                   17) SIGCHLD
    18) SIGCONT
                   19) SIGSTOP
                                   20) SIGTSTP
                                                   21) SIGTTIN
    22) SIGTTOU
                   23) SIGURG
                                   24) SIGXCPU
                                                   25) SIGXFSZ
    26) SIGVTALRM
                   27) SIGPROF
                                   28) SIGWINCH
                                                   29) SIGIO
    30) SIGPWR
                   31) SIGSYS
                                   33) SIGRTMIN
                                                   34) SIGRTMIN+1
    35) SIGRTMIN+2 36) SIGRTMIN+3 37) SIGRTMIN+4 38) SIGRTMIN+5
    39) SIGRTMIN+6 40) SIGRTMIN+7 41) SIGRTMIN+8 42) SIGRTMIN+9
    43) SIGRTMIN+10 44) SIGRTMIN+11 45) SIGRTMIN+12 46) SIGRTMIN+13
    47) SIGRTMIN+14 48) SIGRTMIN+15 49) SIGRTMAX-15 50) SIGRTMAX-14
    51) SIGRTMAX-13 52) SIGRTMAX-12 53) SIGRTMAX-11 54) SIGRTMAX-10
    55) SIGRTMAX-9
                   56) SIGRTMAX-8 57) SIGRTMAX-7
                                                   58) SIGRTMAX-6
    59) SIGRTMAX-5
                   60) SIGRTMAX-4 61) SIGRTMAX-3
                                                   62) SIGRTMAX-2
    63) SIGRTMAX-1 64) SIGRTMAX
```

Numele de semnale sunt definite în header-ul signal.h. În general, semnalele au roluri predefinite, dar acestea pot fi suprascrise de programator.

Cele mai cunoscute sunt următoarele semnale:

- SIGINT transmis la apăsarea combinației CTRL+C;
- SIGQUIT transmis la apăsarea combinației de taste CTRL+\;
- SIGSEGV transmis în momentul accesării unei locații nevalide de memorie, etc;
- SIGKILL nu poate fi ignorat sau suprascris. Transmiterea acestui semnal are ca efect terminarea procesului, indiferent de context.

Mesaje pentru descrierea semnalelor

Cel mai bun mod de a afișa un mesaj de descriere a unui semnal este utilizarea funcțiilor strsignal [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man3/strsignal.3.html] și psignal [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man3/psignal.3.html]. Aceste funcții folosesc un număr de semnal pentru a specifica tipul de semnal care trebuie descris. Mai jos este prezentat un exemplu de folosire a acestor functii:

msg_signal.c

```
#include <stdio.h>
#include <stdlib.h>

#define __USE_GNU
#include <string.h>

#include <signal.h>

int main(void) {
   char *sig_p = strsignal(SIGKILL);
   printf("signal %d is %s\n", SIGKILL, sig_p);
   psignal(SIGKILL, "death and decay");
   return 0;
}
```

Pentru compilare și rulare secvența este:

```
so@spook$ gcc -Wall -g -o msg_signal msg_signal.c
so@spook$ ./msg_signal
signal 9 is Killed
death and decay: Killed
```

Măști de semnale. Blocarea semnalelor

Pentru a putea efectua operații de blocare/deblocare semnale avem nevoie să știm, la fiecare pas din fluxul de execuție, starea fiecărui semnal. Sistemul de operare are, de asemenea, nevoie de același lucru pentru a putea lua o decizie asupra unui semnal care trebuie trimis unui proces (el are nevoie de acest gen de informație pentru fiecare proces în parte). În acest scop se folosește o mască de semnale proprie fiecărui proces.

O mască de semnale are fiecare bit asociat unui tip de semnal.

Masca de biţi este folosită de mai multe funcţii, printre care şi funcţia sigprocmask [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/sigprocmask.2.html], folosită pentru schimbarea măstii de semnale a procesului curent.

```
int sigprocmask(int how, const sigset_t *set, sigset_t *oldset);
```

Tipul de date folosit de sistemele UNIX pentru a reprezenta măștile de semnale este sigset_t. Variabilele de acest tip sunt *neinițializate*. Operațiile pe acest tip de date sunt:

- de iniţializare cu biţi de 0;
- de initializare cu biti de 1;
- de blocare a unui semnal;
- de deblocare a unui semnal;
- de detectare a blocării unui semnal.

Funcțiile următoare sunt folosite pentru a manipula masca de biți. Ele nu decid acțiunea de blocare sau deblocare a unui semnal, ci doar setează semnalul respectiv în masca de biți (pentru adăugare se pune bitul corespunzător semnalului pe 1, iar pentru ștergere pe 0), pentru ca apoi să se folosească sigprocmask pentru a seta acțiunea de blocare/deblocare efectivă. Mai multe detalii despre aceste funcții găsiți aici [http://linux.die.net/man/3/sigemptyset].

```
int sigemptyset(sigset_t *set);
int sigfillset(sigset_t *set);
int sigaddset(sigset_t *set, int signo);
int sigdelset(sigset_t *set, int signo);
int sigismember(sigset_t *set, int signo);
```

Înainte de a folosi funcțiile sigaddset, sigdelset și sigismember asupra unui sigset_t, acest tip trebuie inițializat folosind sigemptyset sau sigfillset. Comportamentul este nedefinit în caz contrar.

Secvența de mai jos constituie un caz de utilizare a funcțiilor de lucru cu masca de semnale, în care, la fiecare 5 secunde, se blochează/deblochează semnalul SIGINT:

```
sigset_t set;
sigemptyset(&set);
sigaddset(&set, SIGINT);

while (1) {
    sleep(5);
    sigprocmask(SIG_BLOCK, &set, NULL);
    sleep(5);
    sigprocmask(SIG_UNBLOCK, &set, NULL);
}
```

O altă valoare pe care o poate lua primul parametru al funcției sigprocmask [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/sigprocmask.2.html] este SIG_SETMASK, care specifică pur și simplu că vechea mască (al treilea parametru) e înlocuită cu cel de-al doilea parametru (noua mască). Un exemplu de folosire a acesteia puteți găsi la această adresă

[https://support.sas.com/documentation/onlinedoc/sasc/doc750/html/lr1/zlocking.htm].

Tratarea semnalelor

Tratarea semnalelor se realizează prin asocierea unei funcții (**handler**) unui semnal. Funcția va fi apelată în momentul în care procesul recepționează semnalul respectiv.

În mod tradițional, funcția folosită pentru asocierea de handler-e pentru tratarea unui semnal era signal [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/signal.2.html]. Pentru a preîntâmpina deficiențele acestei funcții, standardul POSIX a definit funcția sigaction [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/sigaction.2.html] pentru asocierea unui handler cu un semnal. sigaction oferă mai mult control, cu prețul unui grad de complexitate mai mare.

```
int sigaction(int signum, const struct sigaction *act, struct sigaction *oldact);
```

Componenta importantă a funcției sigaction este structura cu același nume, descrisă în pagina de manual a functiei:

```
struct sigaction {
    void (*sa_handler)(int);
    void (*sa_sigaction)(int, siginfo_t *, void *);
    sigset_t sa_mask;
    int sa_flags;
};
```

Dacă în câmpul sa_flags se precizează flag-ul SA_SIGINFO, handler-ul folosit este cel specificat de sa_sigaction. Altfel, handler-ul folosit este sa_handler. Masca de semnale care ar trebui blocate în timpul execuției handler-ului este reprezentată de sa mask.

Un exemplu de asociere a unui handler de tratare a unui semnal este prezentat mai jos:

```
#include <signal.h>
...
/* SIGUSR2 handler */
static void usr2_handler(int signum) {
    /* actions that should be taken when the signal signum is received */
...
}
```

```
int main(void) {
    struct sigaction sa;

memset(&sa, 0, sizeof(sa));

sa.sa_flags = SA_RESETHAND; /* restore handler to previous state */
    sa.sa_handler = usr2_handler;
    sigaction(SIGUSR2, &sa, NULL);

return 0;
}
```

Se poate opta pentru configurarea unui handler propriu sau se poate folosi unul predefinit. Se poate folosi SIG_IGN pentru ignorarea semnalului sau SIG_DFL pentru rularea acțiunii implicite (terminarea procesului, ignorarea semnalului etc).

Structura siginfo_t

Dacă flag-ul SA_SIGINFO este setat, se folosește câmpul sa_sigaction al structurii sigaction pentru a specifica handler-ul asociat semnalului. Handler-ul folosit primește în acest caz trei parametri și poate fi folosit pentru a transmite o informație utilă, o dată cu procesul. Al treilea argument (de tipul void*) este rar utilizat. Al doilea argument, de tipul siginfo_t definește o structură ce conține informații utile despre contextul apariției semnalului și alte informații pe care le poate furniza programatorul. Definiția structurii se găsește în pagina de manual a funcției sigaction [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/sigaction.2.html].

```
siginfo_t {
              int
                       si_signo;
                                    /* Signal number */
                                    /* An errno value */
              int
                       si_errno;
                       si_code;
                                    /* Signal code */
              int
                                    /* Trap number that caused
                       si_trapno;
                                       hardware-generated signal
                                        (unused on most architectures) */
                                    /* Sending process ID */
              pid_t
                       si_pid;
                                    /* Real user ID of sending process */
              uid_t
                       si_uid;
              int
                       si_status;
                                   /* Exit value or signal */
                                    /* User time consumed */
              clock_t si_utime;
                                    /* System time consumed */
              clock_t si_stime;
                                    /* Signal value */
              sigval_t si_value;
                       si_int;
                                    /* POSIX.1b signal */
              int
              void
                      *si_ptr;
                                    /* POSIX.1b signal */
                       si_overrun; /* Timer overrun count; POSIX.1b timers */
              int
                       si_timerid; /* Timer ID; POSIX.1b timers */
              int
              void
                      *si_addr;
                                    /* Memory location which caused fault */
                                    /* Band event (was int in
              long
                       si_band;
                                       glibc 2.3.2 and earlier) */
                                    /* File descriptor */
                       si_fd;
              short
                       si_addr_lsb; /* Least significant bit of address
                                        (since kernel 2.6.32) */
```

Membrii structurii sunt inițializați numai atunci când valorile lor sunt utile. Membrii si_signo, si_errno și si_code sunt întotdeauna definiți pentru toate semnalele. Restul structurii poate fi o uniune, așa că ar trebui citite numai câmpurile care au sens pentru semnalul primit. Spre exemplu, apelul de sistem kill, semnalele POSIX.1b și SIGCHLD completează si_pid și si_uid, iar SIGILL, SIGFPE, SIGSEGV și SIGBUS completează si_addr cu adresa care a provocat eroarea.

Semnalarea proceselor

Pentru transmiterea unui semnal, se poate folosi funcția kill [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/kill.2.html] sau funcția sigqueue [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/sigqueue.2.html]. Funcția kill [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/kill.2.html] are dezavantajul că **nu** garantează recepționarea semnalului de procesul destinație. Dacă este nevoie să se trimită un semnal unui proces și să se știe sigur că a ajuns se recomandă folosirea funcției sigqueue [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/sigqueue.2.html]:

```
int sigqueue(pid_t pid, int signo, const union sigval value);
```

Funcția trimite semnalul signo, cu parametrii specificați de value, procesului cu identificatorul pid. Dacă semnalul este zero, se fac verificări pentru cazurile de eroare posibile, dar nu se trimite niciun semnal. Semnalul nul poate fi folosit pentru a verifica faptul că pid-ul este valid.

Valoarea ce poate fi trimisă odată cu semnalul este un union:

```
union sigval {
    int sival_int;
    void *sival_ptr;
};
```

Un parametru trimis astfel apare în câmpul si_value al structurii siginfo_t, primite de handler-ul de semnal. În mod evident, **nu** are sens transmiterea de pointeri dintr-un proces în altul.

Condițiile cerute pentru ca un proces să aibă permisiunea de a trimite un semnal altui proces sunt aceleași ca și în cazul lui kill. Dacă semnalul specificat este blocat în acel moment, funcția va ieși imediat și dacă flagul SA_SIGINFO este setat și există resurse necesare, semnalul va fi pus în coadă în starea pending (un proces poate avea în coadă maxim SIGQUEUE_MAX semnale). De asemenea, când semnalul este primit, câmpul si_code, pasat structurii siginfo, va fi setat la SI_QUEUE, și si_value va fi setat la value.

Dacă flagul SA_SIGINFO nu este setat, atunci signo, dar nu în mod necesar și value, vor fi trimise, cel puțin o dată, procesului care trebuie să primească semnalul.

Așteptarea unui semnal

În cazul în care se utilizează semnalele pentru comunicare și/sau sincronizare, există, deseori, nevoie să se aștepte ca un anumit tip de semnal să-i sosească procesului în cauză. Un mod simplu de a realiza acest lucru este o buclă, a cărei condiție de ieșire ar fi setarea corespunzătoare a unei variabile (variabila trebuie să fie de tipul sig_atomic_t). De exemplu:

```
while (!signal_has_arrived);
```

Principalul dezavantaj al abordării de mai sus (de tip *busy-waiting*) este timpul de procesor pe care procesul considerat îl pierde în mod inutil. O variantă ar fi folosirea funcției sleep [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man3/sleep.3.html]:

```
while (!signal_has_arrived) {
    sleep(1);
}
```

O astfel de abordare nu ar mai ocupa timp inutil de procesor, dar timpul de răspuns în cazul sosirii unui semnal este destul de mare. O altă soluție a problemei este funcția pause [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/pause.2.html] (care blochează fluxul de execuție până când procesul curent este întrerupt de un semnal). Deși această abordare pare foarte simplă, ea introduce, adeseori, deadlock-uri, care blochează programul nedefinit. Un exemplu în acest sens este pseudosoluția de mai jos, la problema așteptării unui semnal:

```
while (!signal_has_arrived) {
    pause();
}
```

Bucla este necesară pentru prevenirea situației în care procesul este întrerupt de alte semnale decât cel așteptat. Se poate întâmpla ca semnalul să ajungă **după** testarea variabilei și **înainte** de apelul funcției pause. În acest caz, procesul se blochează și, dacă nu apare un alt semnal care să cauzeze ieșirea din pause [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/pause.2.html], el va rămâne blocat nedefinit.

Soluția cea mai bună pentru a aștepta un semnal se poate realiza prin utilizarea funcției sigsuspend [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/sigsuspend.2.html]:

```
int sigsuspend(const sigset_t *set);
```

Funcția înlocuiește masca de semnale blocate a procesului, cu set, și suspendă procesul până când este primit un semnal care nu este blocat de noua mască. La ieșire, funcția restaurează vechea mască de semnale.

În secvența de mai jos, funcția sigsuspend [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/sigsuspend.2.html] este folosită pentru a întrerupe procesul curent până la recepționarea semnalului SIGINT. Semnalele SIGKILL și SIGSTOP, deși prezente în masca de semnale, nu vor fi blocate:

```
sigset_t set;
/* block all signals except SIGINT */
sigfillset(&set);
sigdelset(&set, SIGINT);
/* wait for SIGINT */
sigsuspend(&set);
```

Considerente privind utilizarea unui handler de semnal

Un obiect de tip semnal este atașat unui obiect de tip proces. Dacă procesul nu rulează în acel moment, sistemul de operare poate atașa unui proces numai un singur semnal care va rămâne în starea pending. Dacă procesul rula în acel moment, semnalul primit este deservit imediat și va întrerupe fluxul normal de execuție, permițându-se primirea, fără pierdere, a unui semnal de același tip.

Pentru că numărul de semnale de un anumit tip care poate fi primit de un proces într-un anumit timp este limitat și pentru a evita pierderea de semnale, un handler trebuie să se execute cât mai **repede**.

Fluxul de execuție al unui proces este văzut de către sistemul de operare ca o înșiruire de instrucțiuni pe care platforma le suportă. Unele operații din limbajele de programare de nivel înalt **nu** sunt atomice și indivizibile, fiind nevoie de mai multe instrucțiuni în cod mașină pentru a se efectua respectiva operație. Un exemplu simplu este atribuirea între variabile:

```
a = b;
```

Majoritatea platformelor actuale nu permit instrucțiuni în care ambii operanzi să fie în memorie. Pe astfel de platforme, o implementare standard pentru această operație ar fi încărcarea valorii lui b într-un registru, după care ar urma încărcarea la adresa lui a a valorii salvate în registru:

```
load registru_1, b
store a, registru_1
```

De aceea, este nevoie de atenție suplimentară atunci când un semnal folosește variabile care nu sunt locale funcției, deoarece semnalele pot întrerupe fluxul de execuție în orice punct al său, lăsând astfel unele variabile într-o stare **inconsistentă**. Pentru a fi siguri că o variabilă nu are valori inconsistente se recomandă folosirea tipului sig_atomic_t pentru variabilele din fluxul de execuție care interacționează cu handlerele de semnale. Acest tip este unul din tipurile întregi disponibile, putând varia de la o platformă la alta. Așadar operațiile ce se pot efectua cu acest tip, sunt aceleași cu cele ale unui întreg.

Timere în Linux

În Linux, folosirea timer-elor este legată de folosirea semnalelor. Acest lucru se întâmplă întrucât cea mai mare parte a funcțiilor de tip timer folosesc semnale.

Un **timer** este, de obicei, un întreg a cărui valoare este decrementată în timp. În momentul în care întregul ajunge la 0, timer-ul expiră. În Linux, expirarea timer-ului are drept rezultat, în general, transmiterea unui semnal. Definirea unui "timer handler" (rutină apelată în momentul expirării timer-ului) este, astfel, echivalentă cu definirea unui handler pentru semnalul asociat.

Înregistrarea unui timer, în Linux, înseamnă specificarea unui interval după care un timer expiră și configurarea handler-ului care va rula. Configurarea handler-ului se poate realiza atât prin intermediul funcției sigaction (în momentul în care timer-ul expiră se generază un semnal, care la rândul lui generează rularea handler-ului asociat), sau direct prin intermediul parametrilor funcției timer_create [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/timer_create.2.html].

Utilizarea unui timer presupune mai mulți pași:

crearea unui timer - folosind funcția timer_create [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/timer_create.2.html]:

```
int timer_create(clockid_t clockid, struct sigevent *evp, timer_t *timerid)
```

Timer-ul creat se identifică prin timerid. Prin intermediul structurii sigevent se setează modul în care va interacționa timer-ul cu procesul/thread-ul care l-a lansat. Exemplu de folosire:

Prin intermediul primului argument se poate măsura timpul real al sistemului, timpul de rulare al procesului sau timpul de rulare al procesului în user-space și kernel-space. La timeout timer-ul va livra semnalul salvat în sev.sigev signo

armarea unui timer - folosind funcția timer_settime [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/timer_settime.2.html]:

Armarea timer-ului presupune completarea structurii itimerspec în care specifică timpul de pornire al timer-ului, cât și intervalul de expirare al timeout-ului (intervalele sunt măsurate în secunde și nanosecunde). Exemplu de folosire:

```
its.it_value.tv_sec = freq_nanosecs / 10000000000; /* Initial expiration in secs*/
its.it_value.tv_nsec = freq_nanosecs % 10000000000;/* Initial expiration in nsecs*/
its.it_interval.tv_sec = its.it_value.tv_sec; /* Timer interval in secs */
its.it_interval.tv_nsec = its.it_value.tv_nsec; /* Timer interval in nanosecs */
timer_settime(timerid, 0, &its, NULL);
```

ştergerea unui timer - folosind funcția timer_delete [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/timer_delete.2.html]

```
int timer_delete(timer_t timerid);
```

Pentru a folosi funcțiile de mai sus programul trebuie compilat cu -1rt

Una dintre formele de utilizare a timer-elor este implementarea funcțiilor de așteptare de tipul sleep [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man3/sleep.3.html] sau nanosleep [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/nanosleep.2.html]. Avantajul folosirii funcției sleep [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man3/sleep.3.html] este simplitatea. Dezavantajele sunt rezoluția scăzută (secunde) și posibila interacțiune cu semnale (în special SIGALRM). nanosleep [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/nanosleep.2.html] are un apel mai complex, dar oferă rezoluție până la ordinul nanosecundelor și este signal-safe (nu interacționează cu semnale).

Timere sub Windows

În Windows există mai multe mecanisme de notificare a proceselor: evenimente [http://msdn.microsoft.com/en-us/library/ms682655(VS.85).aspx], APC-uri [http://msdn.microsoft.com/en-us/library/ms681951(VS.85).aspx], evenimente de consolă [http://msdn.microsoft.com/en-us/library/ms682073%28VS.85%29.aspx], timere [http://msdn.microsoft.com/en-us/library/ms687012(VS.85).aspx]. **Evenimentele** sunt folosite pentru sincronizarea între thread-uri/procese. **APC**-urile sunt mecanisme de execuție asincronă în contextul unui proces/thread. Pot fi folosite pentru rularea unei secvente de cod în combinatie cu un timer.

Waitable Timer Objects

Un obiect de tipul **waitable timer** este un obiect de sincronizare a cărui stare este semnalizată (**signaled**) atunci când timpul specificat se scurge. Există două tipuri de obiecte waitable timer ce pot fi create:

- timer cu **resetare manuală**: un timer a cărui stare rămâne semnalizată până când un nou apel al funcției SetWaitableTimer [http://msdn.microsoft.com/en-us/library/ms686289(VS.85).aspx] setează un nou timp de așteptare;
- timer cu **resetare automată**: un timer a cărui stare rămâne *signaled* până când un thread efectuează o operație de așteptare pe acel obiect.

Oricare dintre cele două tipuri de timer poate fi configurat ca un timer periodic. Un timer periodic este reactivat de fiecare dată când perioada de timp specificată expiră, până când timer-ul este setat din nou sau anulat. Operațiile care se pot efectua cu un timer sunt:

- crearea unui timer se realizează prin intermediul funcției CreateWaitableTimer
   [http://msdn.microsoft.com/en-us/library/ms682492(VS.85).aspx]
- **setarea** unui timer se poate face cu funcția SetWaitableTimer [http://msdn.microsoft.com/en-us/library/ms686289(VS.85).aspx]
- anularea se realizează cu ajutorul funcției CancelWaitableTimer [http://msdn.microsoft.com/enus/library/ms681985.aspx]
- așteptarea folosind funcția WaitForSingleObject [http://msdn.microsoft.com/enus/library/ms687032.aspx]

În secvența de cod de mai jos, se folosește un timer pentru afișarea unui mesaj după 5 secunde:

```
#define _WIN32_WINNT
                        0x0500
#include <windows.h>
int main(void) {
    HANDLE timerHandle;
    LARGE_INTEGER dueTime;
    timerHandle = CreateWaitableTimer(NULL, FALSE, NULL);
    if (timerHandle == NULL) {
        fprintf(stderr, "CreateWaitableTimer failed (%d)\n", GetLastError());
        exit(-1);
    }
    /* configure to expire in 5 seconds; base unit is 100ns */
    dueTime.QuadPart = -50000000LL;
    if (SetWaitableTimer(timerHandle, &dueTime, 0, NULL, NULL, 0) == FALSE) {
        fprintf(stderr, "SetWaitableTimer failed (%d)\n", GetLastError());
        exit(-1);
    }
    if (WaitForSingleObject(timerHandle, INFINITE) != WAIT_OBJECT_0) {
        fprintf("WaitForSingleObject failed (%d)\n", GetLastError());
        exit(-1);
    printf("5 seconds timer expired\n");
    return 0;
```

Exerciții

În rezolvarea laboratorului folosiți arhiva de sarcini lab04-tasks.zip [http://elf.cs.pub.ro/so/res/laboratoare/lab04-tasks.zip].

Pentru a vă ajuta la implementarea exercițiilor din laborator, în directorul utils din arhivă există un fișier utils.h cu funcții utile.

Exercițiul -1 - GSOC

Google Summer of Code este un program de vară în care studenții (indiferent de anul de studiu) sunt implicați în proiecte Open Source pentru a își dezvolta skill-urile de programare, fiind răsplătiți cu o bursă a cărei valoare depinde de țară [https://developers.google.com/open-source/gsoc/help/student-stipends] (pagină principală GSOC [https://developers.google.com/open-source/gsoc]).

UPB se află în top ca număr de studenți acceptați; în fiecare an fiind undeva la aprox. 30-40 de studenți acceptați. Vă încurajăm să aplicați! Există și un grup de fb cu foști participanți unde puteti să îi contactați pentru sfaturi facebook page [https://www.facebook.com/groups/240794072931431/]

Linux

La folosirea sigaction, veți inițializa, în general, câmpul sa_flags al structurii struct sigaction la 0.

Exercițiul 1 - hitme

Intrați în directorul 1-hitme/ și analizați conținutul fișierului hitme.c. Compilați și rulați programul.

Folosiți comanda kill -l pentru a lista toate semnalele disponibile. Ce valoare are semnalul SIGKILL? Într-o altă consolă trimiteți programului hitme semnale cu valori cuprinse între 20 și 25 astfel:

```
kill -20 $(pidof hitme)
kill -21 $(pidof hitme)
kill -22 $(pidof hitme)
kill -22 $(pidof hitme)
kill -23 $(pidof hitme)
kill -24 $(pidof hitme)
kill -24 $(pidof hitme)
kill -25 $(pidof hitme)
```

Repetare trimitere semnale

Încercați să trimiteți același semnal de două ori și explicați comportamentul.

- Ce ar trebui schimbat ca să se poată trimite același semnal de două ori?
- Analizați cu atenție ce este setat pe signals.sa flags.
- Puteți reveni la secțiunea <u>Tratarea semnalelor</u> sau investigați structura sigaction [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/sigaction.2.html]

Observați că eliminarea flagului SA_RESETHAND nu mai reface handlerul la valoarea implicită după primirea primului semnal.

SIGSEGV

Urmăriți comentariul din TODO 2 și alte indicii pe care le găsiți în cod pentru a cauza un acces invalid la memorie.

- Ce se întâmplă?

Dacă sunteți curioși ce se întâmplă în detaliu, puteți arunca cu ochiul în laboratorul de memorie virtuală.

Exercițiul 2 - Normal signals vs Real-Time signals

Intrați în directorul 2-signals și urmăriți conținutul fișierului signals.c. Programul numără de câte ori se apelează handlerul de semnal în cazul trimiterii semnalelor SIGINT si SIGRTMIN

Porniți într-o consolă programul signals:

```
Pentru cazul semnalelor normale, într-o altă consolă rulați scriptul send_normal.sh:

./send_normal.sh

Pentru semnalele real-time, într-o altă consolă rulați scriptul send_rt.sh:
```

```
./send_rt.sh
```

Pentru a închide executabilul signals este trimis semnalul SIGQUIT. De unde apare diferența? Citiți din pagina de manual man 7 signal secțiunea "Real-time signals" și revedeți secțiunea <u>Tipuri standard de semnale</u>.

Diferența între numărul semnalelor primite se datorează faptului că semnalele cu indecșii între SIGRTMIN și SIGRTMAX sunt semnale real time, prin urmare se garantează că ele ajung la destinație. Vezi link [http://www.linuxprogrammingblog.com/all-about-linux-signals?page=9].

Exercițiul 3 - askexit

Intrați în directorul 3-askexit și urmăriți codul sursă. Programul face busy waiting, afișând la consolă numere consecutive.

Trebuie să completați programul pentru a intercepta semnalele generate de CTRL+\, CTRL+C și SIGUSR1 (folosiți comanda kill). Handler-ul asociat cu fiecare din semnale va fi ask_handler. Pentru fiecare semnal primit, utilizatorul va fi întrebat dacă dorește să încheie execuția sau nu.

Testați funcționalitatea programului.

Observați că folosirea funcțiilor printf, scanf în handlere de semnale poate fi problematică deoarece aceste funcții nu sunt signal-safe.

• Consultați secțiunea <u>Tratarea semnalelor</u>.

Exercițiul 4 - nohup

Intrați în directorul 4-nohup și realizați un program, denumit mynohup, care simulează comanda nohup [http://linux.die.net/man/1/nohup]. Programul primește, ca prim parametru, numele unei comenzi de executat. Restul parametrilor reprezintă argumentele cu care trebuie invocată comanda respectivă; lista de argumente poate fi nulă.

Programul executat de mynohup trebuie să nu fie înștiințat de închiderea terminalului la care era conectat. Va trebui să ignorați semnalul SIGHUP, livrat de shell procesului, în momentul încheierii sesiunii curente.

• Revedeți secțiunea despre <u>Tratarea semnalelor</u>.

Dacă fișierul standard de ieșire era legat la un terminal acesta trebuie redirectat într-un fișier definit prin macro-ul NOHUP OUT FILE.

Folositi apelul isatty [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man3/isatty.3.html].

Pentru testare, rulați

```
./mynohup sleep 120 &
```

După rulare închideți sesiunea de shell curentă: fie trimițând un semnal SIGHUP, fie folosind iconița 'X' din partea dreaptă a ferestrei.

Dintr-o altă consolă rulați respectiv

```
ps -ef | grep sleep
```

Cine este noul părinte al procesului?

Consultați secțiunea <u>Tratarea semnalelor</u> și secțiunile <u>Înlocuirea imaginii unui proces</u> și <u>Redirectări</u> din laboratoarele precedente.

Folosirea comenzii exit, fie combinația de taste Ctrl-d nu va trimite un semnal SIGHUP procesului de sleep; puteți testa utilizând sleep 120 &, inchideți shell-ul curent utilizând una din cele 2 metode, iar după verificați că procesul înca rulează.

Exercițiul 5 - zombie

Intrați în directorul 5-zombie și urmăriți conținutul fișierelor mkzombie.c și nozombie.c. Fiecare program va crea câte un proces copil nou, care doar va apela exit.

Implementați mkzombie fără a aștepta copilul creat să se termine. Procesul părinte va aștepta TIMEOUT secunde și va ieși (urmăriți *TODO*-urile).

Din altă consolă rulați:

```
ps -eF | grep zombie
```

Observați faptul că procesul copil, deși nu mai rulează, apare în lista de procese ca <defunct> și are un pid (unic în sistem la acel moment). De asemenea, observați că, după moartea procesului părinte, dispare și procesul zombie.

Implementați nozombie fără a folosi funcțiile de așteptare de tipul wait, astfel încât procesul copil să nu treacă în starea de zombie. nozombie va aștepta TIMEOUT secunde și va ieși. Folosiți semnalul SIGCHLD (informații găsiți în sigaction(2) [http://linux.die.net/man/2/sigaction] și wait(2) [http://linux.die.net/man/3/wait]). Consultați, de asemenea, secțiunile <u>Tratarea semnalelor</u> și <u>Crearea unui</u> proces.

Dacă părintele ignoră în mod explicit semnalul SIGCHLD prin setarea handler-ului la SIG_IGN (în loc să ignore semnalul în mod implicit) informația despre exit status al copiilor va fi aruncată iar copiii nu vor deveni procese zombie.

Windows

Exercițiul 1 - timer

Intrați în directorul 1-timer și urmăriți conținutul fișierului mytimer.c. Realizați un program care afișează data curentă la fiecare TIMEOUT secunde.

Folosiți componenta QuadPart a tipului LARGE_INTEGER pentru specificarea timeout-ului. Timeout-ul este **negativ** și expiră la atingerea valorii 0. Al treilea argument al SetWaitableTimerObject [http://msdn.microsoft.com/en-us/library/ms686289(VS.85).aspx] este timpul (în milisecunde) după care se va livra primul semnal de timer.

Folosiţi un handler APC pentru tratarea timer-ului şi afişarea mesajului.

- folosiți exemplul de utilizare a timer-elor cu APC-uri din documentația MSDN [http://msdn.microsoft.com/en-us/library/ms686898(VS.85).aspx].
- ignorați warning-urile de compilare.
- completați funcțiile din fișierul sursă.
- folosiţi ctime [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man3/ctime.3.html] şi time [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/time.2.html] pentru afişarea timpului curent.
  - ctime adaugă un caracter new-line (\n) la sfârșitul șirului întors.
- folosiți SleepEx [http://msdn.microsoft.com/en-us/library/ms686307(VS.85).aspx] și argumentele INFINITE, pentru a aștepta nedefinit, și TRUE, pentru a forța intrarea procesului într-o stare alertabilă (care să declanșeze rularea APC-ului).
  - urmăriți secțiunea Waitable Timer Objects.

BONUS - Linux

Timer

Intrați în directorul 6-timer și urmăriți conținutul fișierului mytimer.c.

Exercițiul urmărește afișarea timpului curent la fiecare TIMEOUT secunde. Pentru a nu consuma inutil timpul de procesor, se va suspenda procesul curent până la apariția semnalului generat de timer.

Urmăriți secțiunile cu TODO din fișierul sursă. Folosiți ctime [http://linux.die.net/man/3/ctime] și time [http://linux.die.net/man/2/time] pentru afișarea timpului curent. Puteți vedea un exemplu de folosire aici [http://www.cplusplus.com/reference/clibrary/ctime/ctime/]

Folosiţi timer_create [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/timer_create.2.html] şi timer_settime [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/timer_settime.2.html] pentru a crea şi arma timer-ul. **Semnalul generat de timer va fi SIGALRM**. Urmăriţi secţiunea <u>Timere în Linux</u>

Folosiţi sigsuspend [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/sigsuspend.2.html] pentru a aştepta declanşarea semnalului generat de timer. Obţineţi, folosind sigprocmask [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/sigprocmask.2.html], masca procesului curent şi transmiteţi-o ca argument către sigsuspend [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/sigsuspend.2.html]. Urmăriţi secţiunile <u>Timere în Linux</u> şi <u>Aşteptarea unui semnal</u>

Timer (2)

Ramâneți în directorul 6-timer. Modificați sursa de la exercițiul anterior astfel încât să configurați funcția de handler direct din parametrii funcției timer_create() [http://www.kernel.org/doc/man-pages/online/pages/man2/timer_create.2.html]. Urmăriți conținutul structurii sigevent. Un exemplu găsiți aici [http://nicku.org/ossi/lab/processes/programming-posix-threads/sigev_thread.c].

Soluții

Solutii exercitii laborator 4 [http://elf.cs.pub.ro/so/res/laboratoare/lab04-sol.zip]

Resurse utile

- TLPI Chapter 22: Signals Advanced features
- TLPI Chapter 23: Timers and Sleeping
- WSP Chapter 14: Asynchronous IO Waitable Timers

so/laboratoare/laborator-04.txt · Last modified: 2020/03/11 17:47 by liza_elena.babu